

waar ze héén vloeien en van de ongeweten verten, vanwaar zij komen.

Ik heb later nog véél gereisd, en nieuwe wonderen gezien, maar slechts éénmaal heb ik gevoeld, of ik bij een groote zuster was gekomen van de wijde, wijde Sambas-rivier. Dat was toen ik, een jaar later, in China, de Yang Tsz'-rivier afgang, dien mysterieuze, kronkelenden stroom, die door de Chineezzen, of het een levend organisme ware, Ch'ang Ts'ung, d. i. de Lange (eindelooze) Slang wordt genoemd.....

HENRI BOREL.

Op Ameland.

Na stille, grijze dagen in het begin van Februari, dagen, die een Aprilsche zoetheid hadden, brak onverwachts een periode van vorst aan, die de schaatsenrijders in het Noorden van ons land een korte poos verblijdde met het feest van de ijssport. Nu is de vorst voorbij en de wind waait soms al lente-luw om knoppende struiken. De narcissen en wilgekattjes, die bij maanden-vol op straat verkocht worden, doen mij denken aan buiten-zijn, aan zomer en vacantie. Waarheen zal ik dit jaar gaan? Ik weet het nog niet. Mijn reisplannen hebben nog geen vasten vorm aangenomen. Maar als mijn gedachten zich eenmaal daarmee bezighouden, gaan zij als vanzelf terug naar den vorigen zomer, naar mijn vacantie op Ameland. De herinnering aan die korte rustpoos omwaait mij weer, zooals zoo vaak dezen winter, als een zachte zomerbries, die zoet is van wilde-bloemengeuren.

En nu doe ik niets liever dan wat van Ameland vertellen, om het eenvoudige genoeg te hebben, mijn indrukken te kunnen weergeven. Misschien kan dit opstel een wenk beteekenen voor menschen, die in den komenden zomer niet naar 't buitenland willen of kunnen gaan en ook voor een verblijf in eigen land nog geen vast plan gevonden hebben. Dat zou mij stellig veel genoeg doen, want ik gun elkeen een kijkje op Ameland en dit mooie eiland een druk bezoek.

Ik heb den lezers van „De Kampioen” al eens verteld, hoe ik aan boord van ons zeiljacht „Meeuw”, na een reis van zes dagen, op Ameland aankwam. De tocht was een vreemde afwisseling geweest van donkere, grijze en gouden uren, van storm en windstilte, van nachtkou en zonnebrand. Wij hadden vele uren vaag-droomend aan dek gezeten en gewandeld in oude Zuiderzeesteden. Maar al den tijd hadden wij verlangd naar Ameland, het einddoel van onze wenschen op deze zomerreis.

Toen de „Meeuw” dan eindelijk gemeerd lag aan de pier bij Nes, kwam er een weldadige rust over ons. Het jacht lag daar zoo veilig als in een haven, in gezelschap van een aardig wit scheepje, dat ons later als een „robberjager” werd aangeduid, de oude postboot en een paar voor anker liggende vletten. De nieuwe, moderne postboot, die den dienst Holwerd—Ameland onderhoudt, zou tegen twee uur aankomen. Van den kant van het dorp kwamen wandelaars en fietsers aan en het werd allengs druk op de pier. De aankomst van de postboot bleek een gebeurtenis te zijn. Zij bracht dien dag vele badgasten mee. De ontscheping van menschen en bagage gaf een levendig en gezellig bedrijf bij de aanlegplaats. In

een lange rij liepen de badgasten over den dam. Een hoerenwagen volgde langzaam met het reisgoed. Ik keek den stroom na, die als een golf van moderne kleuren aanzwierde op het oude dorpje in de boomen.

's Middags, toen wij thee zaten te drinken, kwam een neef, die met zijn gezin in het dorp logeerde, ons bezoeken. Hij was blij, dat we er eindelijk waren, want hij had ons al lang verwacht en de „Meeuw” meenen te bespeuren in ieder vaartuig, groot of klein, dat naderde over het Wad. Hij beloofde onze gids te zullen zijn. Tegen vieren gingen wij aan den wal. Mijn vader bleef aan boord en zeide, dat hij zich vergeeuen zou met het gezelschap van de zeevogels.

Langs de griëen, de buitendijksche weilanden, liepen wij over een voetpad naar het dorp. De griëen liggen aan den Zuidelijken rand van Ameland, buiten de zodenwallen, die de binnen-gelegen landen, de mieden, beschermen tegen de Waddenzee. Er loopt veel vee in deze velden, die hier klaargroen, ginds bronzig-bruin zijn, met hier en daar een schijn van botergeel gebloemde en groote vlakken van Engelsch gras, dat als rozeroode plassen in de zilte griëen staat en bij duizenden zijn luchtige bollekens schudt in de zomerbries.

Dra kwamen wij in het dorp. En nauwelijks daarbinnen, waren wij te midden van lommer en zoelte, opgenomen in een gastvrije, vredige sfeer. Nu wij zoo veel zouten zeewind gehapt hadden, deed de zachte lucht van het dorp ons weldadig aan. Hoe zal ik u Nes beschrijven? Het laat zich moeilijk beschrijven, omdat het zoo lief en eenvoudig is, zijn stille schoonheden niet opdringt, maar ze bescheiden schuil doet gaan in de schaduw van zijn zwaar en oud geboomte. Het dorp is een nestje in 't groen en elk huis is een nestje op zichzelf. De huizen hebben meest alle tuinen en tuintjes. Sommige daarvan zijn wél-verzorgd, in keurige perkjes verdeeld, waarin viooltjes en rozen ingetogen te bloeien staan, waardig als de dorpsnotabelen, wier hoven zij versieren. Andere zijn wild en weelderig, vol hoog-rankende boonen en andere nuttige planten, die oppermachtig heerschen in deze tuinen en schuchtere, ouderwetsche families van keizerskroon, riddersporen en duizend-schoonen naar schemerige, verloren hoekjes dringen.

Wij dwaalden langzaam rond, door de hoofdstraten en door zandige, grillige lanen, die als zachte armen den wandelaar omvatten. We bekeken den toren van de Hervormde kerk, die alleen staat op een plein, alsof de kerk hem of hij de kerk verlaten heeft. Eenzaam staat hij nu te staren in de verte, in sombere heugenis van de stormen, die hij als booze legers heeft zien aanrukken over Noordzee en Wadden, van de schepen, die hij in nood heeft gezien voor de kust. Maar hij moet ook herinneringen hebben die hem verblijden kunnen, de oude geelgrijze toren. Hij heeft immers in den loop der tijden ook meer dan één redding gezien, door brave mannen van de reddingboot met levensgevaar volbracht. Want het bestaan van dit eiland is saamgegroeid met de zee. Geen wonder dan ook, dat er onder de Amelanders zoo veel rasechte zeelieden zijn.

De bronzig-grauwe en grijze voorgevels van de huizen dragen jaartallen, die in cijfers van ijzeren bouten over de geheele breedte van den gevel geschreven staan; de meeste zijn uit de 17e en 18e eeuw. Hun bouwtrant geeft blijk van de hechte deeglijk-

heid van onze voorouders en van de welvaart van de eerste bewoners. Vele dagteekenen uit den tijd, toen de walvischvangst nog bloeide en Ameland een groot aantal schippers en commandeurs bij de Groenlandvaart kon tellen.

Eindelijk maakten wij ons uit de armen van het dorpje los en wandelden in de richting van de duinen. Langs een akkerrand zagen wij vreemde, grijze, verweerde palen staan. Mijn neef, die een goede gids bleek te zijn, vertelde ons, dat het walvischkaken waren, die vroeger dienst deden als akkerscheiding.

Wij verlieten al spoedig het gebaande pad en liepen dwars door de duinen op den strandweg aan. In de pannen was hier en daar een korenveldje of wat aardappelland door vlijtige boeren op de duinen veroverd. Langs den badweg stonden kleurige, houten zomerhuisjes, die gemeubeld aan badgasten verhuurd worden. Uit de verte gezien, schenen het bonte gehoornde dieren, die, zelfgenoegzaam-grazend, langzaam opklimmen tegen de hellingen van het duin.

Rechts van den badweg verhief zich als een zwart-groene wal het bosch van naaldbomen, dat op de zeeduinen aangelegd is. Aan de linkerzijde liepen de duinen grillig-golvend weg, begroeid met helm-groen, quindoorn en velerlei bloemen.

Ik verliet den weg en liep de bloemen tegen, de viooltjes, de oogentroot, de scabiosa, de struikhei, het geel en wit walstroo. De wind streek over de kruinen, maar lei zich te slapen in de dalen, de wilde kruidhoven van het eiland. De zoete reuken van de bloemen dwaalden om. Elke windtocht nam een geur van honing en bloeiend gras en uit het bosch woei een bitter aroom van hars en jong hout. Ik plukte wat van de bloemen en moest toen hardloopen om de anderen in te halen, die langzaam in de richting van het strand kuierden.

Maar het loopen vermoeide mij niet; ik draafde licht en gemakkelijk als een kind; de lucht was zoo krachtig en zoo zuiver; ik werd als door de lucht gedragen.

Bij het badpaviljoen daalden wij af op het strand. Het was laag water; het strand lag in zijn volle breedte voor ons, vlak en glad. De zee was van een koele schoonheid dien dag, van een donkerglanzendeblauw. Met daverend geruisch brak haar effenheid schuim-wolkend open op de ruggen bij de kust en op het strand. Naar het Noorden toe deinde zij weg naar een ijl verschiep van eenzame wateren, waar alleen een dunne rookpluim getuigde van de aanwezigheid van menselijk leven op een verren, ongeziene bodem. En weldra was ook de rook verstoven in de klare, blauwe wijde. Mijn oog viel op den mast van een wrak, die in het Oosten, niet ver van de kust, schuins boven het water uitstak, als een tragisch teeken van het gevaar, dat bij storm de schepen op deze kusten bedreigt. Mijn neef vertelde ons, dat het schip daar in den oorlogstijd vergaan was en met zijn rijke lading gestadig dieper en dieper wegzonk in het alles-verzwelgend zand. Ik kon er niet zonder huiveren naar kijken en toch kon ik mijn oogen er niet afhouden.

Op den terugweg rustten wij uit in het badpaviljoen. Het strand was al bijna verlaten, want de badgasten waren naar huis voor het etensuur. Hoe mooi was dat strand met de schaarsche menselijke fi-

guren, die het grijze veld even kleurig aanstippelden. Eindelijk wandelden wij naar het dorp terug. De dag liep al naar den avond, toen wij naar ons drijvende, witte huisje aan de pier terugkeerden. Maar ach! de „Meeuw” was geen drijvend huisje meer; zij stond op vasten bodem. In den namiddag was de Waddenzee drooggevallen. Tot in de verte, naar de Friesche kust toe, was de zeebodem te zien. Slechts hier en daar blonk nog water in diepere geulen. Het was grappig te zien, hoe de „Meeuw” en haar groote overbuur, de mooie, witte postboot, die den naam draagt van het water, dat zij bevaart, daar hulpe-loos op het droge stonden, op den kleibodem, waarin de golvingen van het water gegrift waren. Op eenigen afstand van de kust lag de tjalk van den beurtman, die met ons van Harlingen gekomen was. Er reed een wagen heen en weer over het Wad om de goederen te lossen, die het schip had aangevoerd.

De kapitein van de boot vertelde ons, dat de uren van vertrek zich regelen naar het rijzen en vallen van het water. Daar de vloed elken dag een uur later opkomt, verspringt elken dag het uur van afvaart en aankomst. Soms gebeurt het wel, dat er tweemaal in een etmaal heen en weer gevaren wordt.

Het werd avond. Als een stille, geheimzinnige vlakke lag de Waddenzee om ons. Nu en dan klonk langgerekt-klagend of kort en schrill het geluid van een zeevogel. Het licht van den vuurtoren bij Hollum fllikkerde met regelmatige tusschenpoozen over het land heen. Vluchtig gleed de glans over den nat-glinsterenden zeebodem. En in het Oosten zwenkte vaag de schijn van het vuur van Schiermonnikoog langs de kim.

Het dorp lag donker in het verschiep. Slechts uit de ramen van hôtel Hofker straalde veel licht. En wij... wij waren alleen met de zeevögels en de verre, vriendelijke vuren, terwijl de zomernacht koel om ons stond.

In de kajuit, bij de lamp, was het warm en behaaglijk. Ik bladerde in den badgids, dien ik in het dorp gekocht had en las met studie het daarin opgenomen, in de Friesche taal geschreven liedje van „Richtsje fen 't Amelân”. Mooi Richtsje is de verloofde van Rien, een knappen zeekapitein. Hun trouwe liefde wordt geschetst in de woorden:

„As hy op 't wide wetter wier,
It skip op wylde weagen stie,
Nou dôek, den riisde, bar om bar,
Tocht hja oan him en hy oan hjar.”

Het schip van Rien vergaat op de kust en zijn lijk spoelt aan op het strand.

Maar voor Richtsje, die het verstand verliest, is de geliefde niet dood. Zij blijft wachten... In donkere nachten zwerft ze langs het strand, 't moai famke fen alear”.

De geschiedenis van Richtsje — legende of historie — was voor mij een beeld van de tragedie, die vroeger dit eiland van zeevaarders omwaarde. Vroeger... in den tijd van de zeilvaart, toen de zee den zeeman de volle bekoring bood, maar hem ook bedreigde met al haar gevaren.

Toen wij 's avonds in de kooi lagen, hoorden wij de zee komen. Ja, ze kwam, omdat het haar tijd was, de ondiepe Waddenzee, gehoorzaamend aan de onweer-

staanbare getijdenbeweging van de zeeën der aarde. Het water bonsde met korte, driftige stooten tegen den bodem van het jacht en ik luisterde ernaar, soms opschrikkend in een onwillekeurigen, vagen angst, want er was iets dreigends in dat geluid. Het duurde een heele poos, maar tenslotte sliep ik in, vermoed van de vele indrukken van den dag. Toen ik in den nacht wakker werd, werd het jacht weer gedragen door het water, dat zoet koosde en murmelde rondom de boorden.

Wij stonden den volgenden morgen vroeg op. Het besef, dat wij nauwelijks een week op het eiland konden blijven, was de eenige schaduw, die over den lichten vrede van onze stemming viel.

Hoe zal ik u van al de zuivere vreugden en ontroeringen vertellen, die Ameland mij gegeven heeft! Maar heeft niet een Fransch schrijver gezegd: „Qui ne sait se borner ne saura jamais écrire!” Daaraan indachtig, zal ik mijn indrukken slechts vluchtig even aanroeren.

Dien middag gingen wij baden en wandelen in de duinen, waar we bonte ruikers plukten, met de gretigheid van kinderen. Vermoed keerden wij naar het dorp terug en deden onze inkoop en in de winkels. Het dorp was doortinteld van een pittige, bedrijvige Zaterdagmiddag-stemming. Overal troffen wij vriendelijke menschen aan, die ons in hun eenvoudige taal — de spraak van de Amelanders is niet het eigenlijke Friesch, maar de taal, die in de Friesche steden gesproken wordt — belangstellende vragen deden. Als men hoorde, dat wij niet logeerden bij Hofker of bij De Boer of in een zomerhuisje woonden, maar met ons jacht aan de pier lagen, moesten wij van onze reis vertellen. En wij deden het gaarne, want wij voelden ons daar thuis.

De Zondag was droef van wind en regen, een van de vele onstuimige Zondagen, die de vorige zomer heeft gebracht. Toen wij 's middags onder een zonneplicht naar het strand togen, betrok de lucht en begon het te stortregenen. Scharen badgasten, die geen toevlucht in het paviljoen gezocht hadden, keerden haastig huiswaarts. De regen dreef ons in het sparrebosch, waar wij een poos aan den rand van een pad, in een zoele, harsige sfeer, bleven schuilen. De regen verstoorde onze stemming niet. En wij zagen welgemoed van onze strandparade af en gingen naar het dorp terug, zoodra de bui wat bedaarde. Maar toen wij daar eenmaal waren, begon de regen weer met nieuwe heftigheid neer te klateren en dreef ons opnieuw naar een schuilplaats. Ditmaal was het de gezellige gelagkamer van hôtél De Boer, waar we een aardig kijkje in het dorp hadden.

Wij praatten en schertsten en keken vluchtig de couranten door, om weer even contact met de wereld te krijgen. Toen de regen ophield, gingen wij naar buiten; zware droppels leekten uit de boomen van het boomrijke dorp en een frissche geur van vochtige bladers kruigde de atmosfeer. Het dorp begon allengs weer op te fleuren; de badgasten, die allen in hun pensions gekropen waren, kwamen naar buiten en kleurden de lanen, waar een milde, grijze klaarte hing, met de vroolijke tinten van witte truien, groene mantels en roode mutsen.

Den volgenden ochtend maakte ik een programma op voor de dagen, die wij nog op Ameland konden blijven. Wij moesten dien korten tijd niet doorleven

bij dagen, maar bij uren, en elk uur zou rijk van inhoud zijn.

Op 't programma kwam voor: baden, een wandeling naar Buren, een rijtoer naar Hollum.

Het baden was heerlijk; al was de lucht koel, het water was lauw genoeg.

Dinsdagavond gingen wij eindelijk de wandeling naar Buren maken. Buren, dat van verre leek op een dorp van enkel roode daken, trok mij aan.

Het was een stille avond. De straatweg leidde ons langs het Katholieke kerkje. De late zon brandde zacht in de gekleurde ruiten. De lucht rook naar versch-gemaaid gras in de mieden, waar de arbeid hier en daar nog aan den gang was. Buren bleek toch niet alleen uit roode daken te bestaan. Na een klein half uur waren wij midden in het dorpje. De woningen zijn er bijna alle hofsteden, groote, forsche huizingen, die merkwaardig veel op elkaar gelijken met haar hooge daken en lage muren met drie venster-oogen, twee aan de eene zijde van de deur, één aan de andere, oogen, die staren over de vlakke, goudgroene mieden om het dorp, den rijkdom van de bewoners van Buren. De geur van dit dorp is de adem van het boerenbedrijf.

Dien avond hing er een warme reuk van vee en hooi boven de zandwegen en de levendige erven.

Op den terugweg mijmerde ik over het groote verschil tusschen Buren en Nes. Buren is de arbeid, Nes de rust, Buren de werkelijkheid, Nes de verbeelding. Naar Buren ga men om te werken in den vruchtbaren kleigrond, terwijl de zomerzon heet op de roode daken blaakt. En naar Nes, dat zoo groen en zacht en streelend is, ga men om te rusten, van véél arbeid of véél verdriet, om te droomen, te schilderen of te schrijven in de schaduw van een stillen hof, in een landelijk preecl van klimroos of kamperfoelie.

Dien avond gingen wij vroeg naar kooi, want den volgenden morgen zouden wij om zes uur met den postwagen naar Hollum vertrekken. De „Waddenzee”, die met het nachttij naar Holwerd gegaan was, kwam in de vroegte aan. Wij moesten ons haasten om op tijd klaar te komen. De postwagen stond al te wachten. Het was druk op de pier, toen wij met ons vieren, moeder, mijn broer en zijn vrouw en ik, — mijn vader zou weer alleen blijven met de zeevogels — naar den wagen wandelden. Het was een vrij comfortabel rijtuigje, waarin ik plaats nam met de zuivere blijdschap van een kind, dat uit rijden gaat. Al had er nu ook een auto klaar gestaan, dan zou ik toch in het rijtuig gestapt zijn, want ik wilde den tijd hebben, de landschappen rustig te bekijken.

Wij reden het dorp door en den straatweg naar Hollum op. Links en rechts liepen lage duinen weg. De bermen van den weg waren hier matrose van stalkruid, ginds bleekblauw bestippeld met scabiosa. Tusschen de fluweelige vlinders van het stalkruid spietsten de smalle stengels van de bloembies op, flitsend van licht. Verderop weken de duinen meer Noordwaarts. Allengs vervaagde het dorp Nes in een fijnen morgen-nevel. Tegen de zachtgele, in parelgrijs vervloeiende oosterkim leek het een voortzetting van de duinen-reeks. Alleen de toren en de molen, die stil stond, gaven er de silhouet van een dorp aan. De nadering van Ballum kondigde zich aan in velden van rogge, haver, boonen en aardappelen. Vochtige glanzingen beelden om de korenaren, die als roerlooze pluimen

boven het matgroen-gouden bosch van de halmen stonden.

In Ballum stapten wij uit. Wij kwamen overeen, dat wij naar Hollum zouden loopen en van daar 's middags om twee uur met den postwagen zouden vertrekken. Wij wandelden het dorp in. Het was nog geen acht uur. Hoe vreemd, deze tocht in de klare vroege van den zomermorgen! Wij liepen langs het kleine Hervormde kerkje, dat ook al weer alleen staat. De lage toren staat er voor, als een vooruitgeschoven wachtpost. De weg ligt groen-schemerig onder zware, oude boomen. Breede, mulle dwarspaden loopen uit op de zonnig-lichtende openheid van de velden, die het dorp omringen. Ballum lijkt veel op Nes, het is even rijk aan boomen, even oud en vertrouwelijk. Maar Nes is door het toeristenleven aangeraakt en Ballum nog niet of nog nauwelijks. Nes is de moderne, wereldsche zuster van Ballum, dat veilig verborgen ligt in het hart van het eiland. Wij wilden het kerkje bekijken, dat in den badgids om zijn mooien preekstoel geprezen wordt. Maar al merkten wij wel, dat de Ballumers vroeg uit de veeren kwamen, wij wilden toch niet vóór achten bij den koster aankloppen om den sleutel van de kerk te halen. Daarom kuierden wij nog wat rond en luisterden naar de teere morgengeluiden van dit dorp, geluiden van dieren, geluiden, die kwamen van de schemerige erven, uit de véél ooft belovende boomgaarden en droomerig ommedreven in de ochtendstilte.

Eindelijk sloeg het acht uur. Jan ging den sleutel van de kerk vragen. Het interieur was heel sober; alleen het preekstoel en de banken der kerkvoogden vielen door mooie bewerking op. De eerste vertoende een weelderigen groei van bloemen en vruchten, waartusschen leeuwepoppen dreigden. Op de psalmborden stonden de psalmen en gezangen van den vorigen Zondag nog aangegeven en het scheen mij toe, alsof de nagalm van gewijde liederen en iets van de vrome aandacht van de schare, die hier saamgekomen was, in de kleine ruimte was blijven hangen. De stilte in dit nederige tempeltje had een ziel, het was een stilte, zwaar van gebeden, zoo goed als de sfeer in de schoonste kathedraal.

Wij toefden er niet lang. Jan bracht den sleutel terug en toen gingen wij naar het café Van Tuinen, waar volgens den badgids een afbeelding te zien moest zijn van het kasteel der Camminga's, eens, in feudale tijden, de heeren van het eiland. Het was eigenlijk meer om het kasteel te zien dan om een glas melk te drinken, dat wij de gelagkamer binnenstapten. Ik had in den gids een historische beschouwing van Ameland gelezen en al had ik, in mijn blanke vacantiestemming, ook geen lust gehad mij in de geschiedenis te verdiepen, toch had ik een denkbeeld gekregen van de lotgevallen van de oude vrijheeren van het eiland, de brave Watso's, Haye's, Wytso's en Sicco's, wier sonore namen alleen al voldoende waren, om mij een stuk Friesche historie voor den geest te tooveren.

Wij hadden plaats genomen aan een klein tafeltje, waar de vriendelijke kasteleines ons gezelschap kwam houden. Het speet haar, dat haar man nog niet met de ochtendmelk thuis was. Maar wij vergenoegden ons met melk van den vorigen avond, waar de room nog aanlokkelijk op dreef.

Ik keek vol belangstelling rond in de ouderwetsche

gelagkamer. De vloer was met zand bestrooid en muurtegels versierden de wanden. Eindelijk kreeg ik de afbeelding van den burcht in 't oog. Het was een teekening — in pastel of waterverf — met bleeke, oude kleuren, got bruin, oudrose, matblauw, voorstellend een middeleeuwsch kasteel met een park er voor, waarin een edelman en edelvrouw statig wandelden, van een ranken jachthond vergezeld.

De kasteleines glimlachte vriendelijk-verwonderd om de aandacht, waarmee ik de afbeelding bekeek. Even stemde de herinnering aan een grijs verleden mij droef. Het kasteel is lang geleden geslecht en de bewoners van den ouden grond kunnen misschien nauwelijks de plek meer aanwijzen, waar het stond. En de geschiedenis van de Camminga's ligt gebalsemd in de gele papieren van oude archieven.

Maar dra gingen wij weer naar buiten, na hartelijk afscheid van de kasteleines te hebben genomen. Buiten stond weer de jonge morgen om ons. Daar ging het dagleven blij en stil open als een bloem. Hoe rustig en kinderlijk leek mij het bestaan in dat oude dorp!

Van een bezoek aan de begraafplaats, waar de gebedhouwde graftombe van een Camminga te zien was, zagen we af. „Laten we dat nu tot later uitstellen,” zei moeder. „Zoo'n somber bezoek past niet bij dezen morgen.” En daarin had moeder gelijk.

Wij gingen toen den straatweg naar Hollum op, die tusschen twee diepe greppels loopt. Elke greppel is een beekje van bloemen, dat lichtjes rimpelt in een luwen wind uit zee. Er leeft een wondere wereld van kruid in deze diepten: struik- en dophei, riet, rolklaver, vergeet-mij-niet en viooltjes, brunelle en kruizemunt, bloembies en margrietten, blauwe lelietjes en parnaskruid. De hei bloeit in alle tinten van bleekrose tot donkermauve tegen de glooiende boorden; de munt en de vergeet-mij-nietjes schuilen in de van vocht glinsterende laagte tusschen de spitse zwaarden van het riet. Hier en daar stroomt een kleurige golf van bloemen, blauw en geel, over de boorden op den wegzoom, alsof de beek haar weelde niet bevatten kan.

Ik plukte bloemen; wij plukten allen bloemen, voorzichtig, op den rand, om den stillen groei van het mooie kruid niet te schaden. Jan verwaardigde zich alleen naar zeldzaamheden te zoeken. Hoe vreemd en verrassend was alles toch op dien morgen! Ik stond stil te kijken naar de lachende viooltjes-oogen, de nog geloken lelietjes. En ik werd weer een klein meisje, een héél klein meisje. Ik kwam uit school en liep met mijn vriendinnen door een bloeiende weide.

Eindelijk sloegen wij een zijpad in, dat naar den vuurtoren leidde. Het graan op de velden werd daar al lager en ijler. De schooven, die al in bundels gezet waren, zagen er spichtig en armelijk uit. De invloed der Noordzee of de schraalte van den grond scheen daar het koren te beletten tot vollen wasdom te gedijen, maar de donkere sparren bij den vuurtoren waren krachtig opgegroeid.

Wij meldten ons aan bij den opzichter en teekenden onze namen in het boek der bezoekers. Bij den toren stond de geleider al te wachten. Een troepje kampeerende knapen kwam aanrennen, om den tocht over de vele trappen en de zoo-en-zoo-en-zoo-veel treden mede te maken. De geleider raadde ons

aan onze mantels beneden te laten en wij aanvaardden den klim, vlug eerst, dan al trager en trager. De rustpoozen, die wij ons veroorloofden, werden al langer. De geleider, Jan en de jongens schenen onvermoeid. Heel in de hoogte hoorden wij hun stappen daveren in de klankvolle ruimte, terwijl wij uitrustten met een loodzware loomheid in onze knieën. Maar eindelijk kwamen wij toch boven, in het warme hart van den toren. De mannen stonden geduldig — of misschien ongeduldig, maar in het laatste geval waren ze te galant het te laten merken — op ons te wachten.

En toen begon de geleider met zijn uitleggingen. Hij verklaarde ons de werking van de machine, toonde ons de geslepen lenzen en vertelde ons, hoe de verduisteringen ontstaan. Jammer genoeg, begreep ik de technische sijnheden niet; ik heb niet den minsten aanleg voor techniek. Maar mijn broer stond verrukt te smullen van de inlichtingen. Mijn bewondering voor het licht was veel abstracter. Ik kwam alleen maar sterk onder den indruk van de machtige lichtbron, die haar leidend schijnsel uitzendt over donkere, eenzame wateren.

Er heerschte daarboven een tropische warmte. „Hier is het volop zomer,” zei de geleider en met opende hij de deur, die toegang gaf tot den omgang van den toren, waar de zeewind ons koel tegenvoei. Wij rilden in onze dunne japonnen, maar wilden toch het vergezicht niet missen. In het Westen rees de Boschplaat uit het water op als een hooge, witte klip. De kleuren daar beneden, aan de zeezijde, schenen scherp, koud en fel; de stroompaden donkerden blauw-zwart tusschen de goudgroene ondiepten en de branding rimpelde een helwitte vaan langs de strandlijn. Aan de andere zijde lag Hollum te midden van zijn mieden, als een speelgoedorp op een vlak, naief gekleurd met vele tinten van geel en groen en bruin en omgaven van een verspreide kudde poppige speelbeestjes.

De koele zeewind dreef ons ras naar binnen en toen gingen we naar beneden. Het dalen ging gemakkelijker dan het klimmen. Na den geleider bedankt te hebben, wandelden wij langzaam in de richting van Hollum, over breede zandpaden, langs korenakkers en brokken duingrond, die nog wachtten op cultuur en kleurig waren van een wilden bloei. Er waren plekken, paars van viooltjes, alsof een duizendtallige vlindervlucht er neergestreken was. De wind zelf was bloemengeur.

Vóór we het zelf wisten, waren we in Hollum, dat te midden van zijn heldergroene mieden ligt, als in een luw en vruchtbaar dal. In dit grootste van de Amelandsche dorpen vonden wij veel moois en lieflijks van Nes en Ballum terug. Ook in Hollum vonden wij mulle lanen van wilgen, eschdoorn, olmen en linden, schemerige hoven, ijzere jaartallen, gehecht aan oude muren met klimroos-trossen en vriendelijke menschen met een zacht-vallende taal. Wij dwaalden lukraak wat rond, door de hoofdstraten en langs zijwegen en tuurden, over welige tuinen heen, de zonnige mieden in. Volgevloed van blank morgenlicht lagen zij vredig tegen den rand van de duinen aan, die weggoldden als tintelende bergen, wit en groen. Het verschil tusschen de malche mieden en de met laag gras ruig bewassen griet, buiten de zodenwallen, sprong daar duidelijk in het

oog. Door de Zuiderlaan wandelden wij in de richting van den dijk, die langs de Wadden loopt.

Deze dijk, die nog maar weinige jaren telt en bij stormvloed beter dan de lage walletjes de Wadden-zee vermag te keeren, zal zeker voor landbouw en veeteelt een weldaad zijn. En toch hoorden wij een ouden man weemoedig klagen: „Ja, die dijk is goed voor 't lân, maar wij kunnen de reë niet meer zien, zooals vroeger.” En toen begreep ik, dat het gezicht op de reede vroeger rijk aan verrassingen moest zijn geweest.

Wij gingen koffiedrinken in hôtel „de Zwaan”, en dwaalden daarna het dorp weer in. Wij kochten een grooten voorraad Amelandsche bladjes — langwerpige, harde koeken — en begonnen toen verlangend uit te zien naar den postwagen.

Het was warm. Het dorp lag loom in het middaglicht. Van verborgen erven kwamen droomerige geluiden van kippen en varkens. En een bedje fluweelen slaapmutsjes in den tuin van een dorpsnotabel leek te knikkebollen van slaperigheid. Wij begonnen vermoeid te worden; onze voeten schoven traag door het zand. Het hoefgetrappel van het paard van den postwagen maakte ons wakker uit den dommel.

Toen wij na een langen rit bij de pier aankwamen, troffen wij de Waddenzee in een booze bui. Een bruuske zomervlaag rilde over het grauwe water. Het sloeg tot op de pier en maakte onze schoenen nat. Wij keken bedenkelijk naar de lucht. Den volgenden dag zouden wij onherroepelijk moeten vertrekken.

Ik had nog gaarne willen gaan naar het Oosten, waar de landschappen grootscher worden en het menschelijk leven zeldzamer, naar de Kooi, naar het wilde Oerd, naar de Hon, naar de hooge duinen in haar eenzame grootheid en de stille, wonderbloeiende, schaars-betreden valleien. Vooral naar het Oerd had ik willen gaan, waar een sombere legende omwaart, de legende van de heks van het Oerd, de wreede vrouw, die in stormachten de schepen op de kust lokte met een verraderlijk licht, dat tusschen de horens van haar koe gebonden was. Tot de ongelukkige op een morgen het lijk van haar eigen zoon, dien zij al lang verloren waande, op het strand vond.....

Den volgenden morgen zeilden wij weg van de pier. Een onweersbui, die in de vroege viel en nog lang nadreigde in donkere luchten, belette ons niet het anker te lichten. Om het goede getij af te wachten, toefden wij nog een poos op de reede van Hollum, die allengs rondom het jacht droog viel. Daar lag het klaringsvaartuig, dat de schepen inklaart, die door het zeegat van een buitenlandsche haven komen. De Amelander noemt het de „klaarmaker”. Er lag dien morgen ook een tjalk om hooi te laden. Zwaar-bevracht met het hooi uit de mieden, naderden de wagens over het Wad en sleepten hun donkere schaduwen voort over de gladde vlakke, die op een ijsbaan leek. Gulzig grepen de vorken in het hooi en laadden een hoogen deklast op het schip, dat straks de weelde en den geur van de weiden weg zal voeren.

Tegen den middag kwam de vloed op en weldra was het jacht vlot. Wij lichtten het anker en zeilden weg, tusschen de roode en zwarte tonnen van het

vaarwater de „Krombalg” door. De vaste vormen van het land losten zich dra op in weeke kleuren, grijs, mauve en rood. De Ballumer Blinkerd was nog lang te zien. Eindelijk scheen hij niets meer dan een bolle, rozige wolk, die op de aarde gevallen is.

Ik stond op de voorplecht en tuurde naar het land, dat ik een week geleden uit zee had zien groeien. Voorbij alweer die heerlijke dagen!

Ik nam dankbaar de herinnering er aan mee naar de stad, herinnering mild en zoet als de vrede van Ameland's oude dorpen, als de geuren van de wilde bloemen in het duin.

D. C. TITIA BAKKER.

Maart 1923.

Vijanden van het verkeer voorheen en thans,

door

TH. WOLFF.

(Nadruk verboden.)

Het is een eigenaardig verschijnsel, dat wij gedurende de geheele geschiedenis van het mensdom kunnen waarnemen, dat men bij elken vooruitgang in de beschaving tegen onverstand en afgunst moet strijden. Vooral op het gebied van de verkeersontwikkeling kunnen wij dit verschijnsel ongeveer bij elke nieuwe aanwinst waarnemen. Elk nieuw vervoermiddel, dat zijn intrede in het verkeerzwezen deed, moest eerst den tegenstand van fanatieke vijanden van het verkeer overwinnen. Het lot van de automobiel, die nog betrekkelijk kort geleden haar recht van bestaan tegen ontelbare vijanden moest verdedigen, was eens het lot van ongeveer elk vervoermiddel, zooals een blik op de verkeersgeschiedenis ons doet zien.

Een duidelijke wangunst tegen het verkeer, waarvan de verschijnselen ons levendig aan de automobieltegenstanders herinneren, vinden wij bij de Midden-Europeesche volken, reeds ongeveer vijf honderd jaar geleden, bij de uitvinding van het eerste eigenlijke verkeersmiddel, dat den vorm van een wagen had, namelijk bij die van de koets. De uitvinding van de koets had ongeveer in het midden van de 15de eeuw plaats en wordt algemeen toegeschreven aan den Hongaarschen koning Matthias Corvinus. Tot dat tijdstip kende men wagenvoertuigen bijna alleen in den vorm van oorlogs-, vracht- en landbouwwagens, waar paarden of ossen voorgespannen werden; het waren zware, nog zeer onbehouwen voertuigen, die in het algemeen slechts over korte afstanden werden gebruikt en ongeschikt waren voor snelvervoer. Weliswaar bestond er ook een soort van vervoermiddel voor personen, maar dit kon evenmin als de vrachtwagen een staaltje van wagenbouwkunst genoemd worden; het miste nog alle eigenschappen, die noodig waren om een levendig verkeer over langere afstanden mogelijk te maken.

De personenwagens bestonden in hoofdzaak uit een ruw getimmerden, onoverdekten wagenbak, die onmiddellijk op de wagenassen, welke uit

sterke houten balken bestonden, rustte. Door middel van een ladder, die men tegen den open achterkant van den wagenbak plaatste, klom men in dit vehikel; van binnen was het van zitplanken voorzien, dikwijls zelfs met laken bekleed, een comfort, waardoor het aanspraak erop kon maken, om als luxe-wagen voor rijken en voornamen, vooral voor vorstelijke personen te dienen, terwijl voor de minder gelukkige stervelingen een dergelijke weelde nog volkomen onbereikbaar was. Maar aan het gebruik van deze wagens waren wel eenige bezwaren verbonden; een enkele rit over een korten afstand veroorzaakte bijna een heelen dag werk; men kon slechts op eenigszins onderhouden wegen en straten binnen de steden rijden en ook dan nog zal dit rijden in deze eerste personenwagens wel een zeer twijfelachtig genot zijn geweest. Toch waren veel adellijke en rijke dames groote vereersters van deze vehikels en „koetsierden” zij trotsch als pauwen in haar voertuigen door de stad, tot afgunst, echter dikwijls ook tot spot van allen, die zich met kijken tevreden moesten stellen.

Het was een vooruitgang van de grootste beteekenis, toen, zooals gezegd, in het midden van de 15de eeuw, in het dorp Kocz, in het Wieselburgsche graafschap in Hongarije, voor het eerst personenwagens werden vervaardigd, die, bij de tot dusver gebruikelijke voertuigen vergeleken, belangrijke verbeteringen vertoonden. Deze bestonden in de eerste plaats in de bevestiging van den wagenbak; deze werd in riemen boven het onderstel opgehangen en lag dus niet meer onmiddellijk op de wagenassen; het ontzettend horten en stooten, waaraan de reizigers bij het gebruik van de tot dusver gebruikelijke personenwagens onbarmhartig blootgesteld waren, werd hierdoor tenminste eenigszins getemperd, zoodat een eenigszins rustige en gemakkelijke rit mogelijk werd gemaakt, al veroorzaakte ook het op hangen in riemen een zekere schommelende beweging, die niet bijzonder aangenaam was. De wagen was aan alle kanten gesloten; aan een der lengtezijden bevond zich een deur voor het instappen, waardoor de vroegere omslachtige bestijging door middel van een ladder overbodig werd. Een leeren dak, dat over den wagenbak was gespannen en den reiziger tegen regen en wind beschermde, benevens met leer of laken gecapitonneerde zitbanken binnen in den wagen voltooiden de inrichting van het voertuig. Deze wagens, die dus voor het eerst een eenigszins gemakkelijk en zacht rijden mogelijk maakten, werden niet alleen in hun vaderland spoedig algemeen bekend en gebruikt, maar burgerden zich ook spoedig in alle andere Europeesche landen in, vooral in Duitschland en ook in Nederland; de oorspronkelijke naam „Koezi” dezer voertuigen, die van den naam van de plaats, waar zij het eerst werden vervaardigd, was afgeleid, werd in Duitschland al spoedig in „gutschen” en daarna in „Kutschen” veranderd en leeft in ons land als „koets” voort.

De koets, die veel lichter en doelmatiger was gebouwd en over het geheel een veel aangename vervoermiddel was dan de voertuigen, die tot